

Урок 6. Склад. Падзел слова на склады

Мэта: забяспечыць засваенне паняцця «склад», асваенне спосабу вызначэння колькасці складоў у слове і спосабу адлюстравання складоў на схеме слова.

Абсталяванне: буквар, с. 14–15; падарожнік буквара, с. 14–15; рабочы сшытак да буквара, с. 6; карта вивучэння тэмы «Маўленне. Сказ. Слова»; картка з пыталнікам; дэманстрацыйны і раздатчны матэрыял: схемы слоў з рознай колькасцю складоў; шакалад (па меркаванні настаўніка).

1. Паведамленне тэмы, пастаноўка мэты ўрока.

— Сёння мы працягваем падарожнічаць па краіне беларускай мовы. Паглядзіце на карту, у нас ужо ёсць адкрыцці — астравы «Маўленне», «Сказ», «Слова». Колькі засталася «неадкрытых» астравоў? (Два.) Падчас падарожжа мы даведаліся, што маўленне складаецца са сказаў, а сказ — са слоў. Што мы яшчэ не ведаем? (З чаго складаюцца словы? Ці можна словы таксама падзяліць на часткі? Як пабудавана слова?)

Настаўнік прымацоўвае пыталнік на закрыты востраў «Склад».

— Хто можа паўтарыць пытанне? Гатовыя пачаць пошук? Тады — у дарогу!

2. Актуалізацыя апорных ведаў. Паўтарэнне вивучанага матэрыялу па тэмах «Сказ» і «Слова».

Практычная работа па вызначэнні на слых колькасці сказаў. Вучні стоячы слухаюць тэкст.

Канец кожнага сказа адзначаюць «кропкай» — прысядаюць. Варыянт апавядання: *Дзецям купілі пластылін. Кірыл робіць танк. Слава майструе самалёт. Маша лепіць пластылінавую ляльку.*

— Хто быў уважлівым? Колькі сказаў пачулі? Колькі разоў прысядалі?

Практычная работа па вызначэнні колькасці слоў у сказе. Настаўнік паўторна чытае апавяданне. Пасля кожнага сказа робіць паўзу. Вучні паказваюць столькі пальчыкаў, колькі слоў у сказе.

Гульня «Жывая схема». Этап 1. Вучні адлюстроўваюць адзін сказ з апавядання. «Колькі слоў у сказе? Колькі вучняў павінна выйсці да дошкі?» *Выходзіць патрэбная колькасць вучняў. Настаўнік размяркоўвае ролі: кожны вучань будзе ўяўляць сабой адно слова.*

Этап 2. Праверка. Кожны вучань вымаўляе ўслых сваё слова.

Этап 3. Мадэляванне спосабаў адлюстравання пачатку і канца сказа. Варыянты прапануюць вучні, з іх выбіраюцца найбольш рацыянальныя. Напрыклад:

- пачатак сказа — першы вучань падымае адну руку ўверх (сімвал пачатка сказа);
- кропка — выклікаецца яшчэ адзін вучань (таму што кропка — гэта самастойны знак), ён становіцца побач з апошнім вучнем (апошнім словам сказа) і прысядае;
- сувязь слоў у сказе — вучні бяруцца за рукі.

Падвядзенне вынікаў працы на этапе актуалізацыі апорных ведаў.

— Вы вельмі добра справіліся з заданнямі. Гэта сведчыць пра тое, што вы ўмеете вызначаць колькасць сказаў у маўленні і колькасць слоў у сказе. Выдатна справіліся з цяжкім заданнем — пабудавалі жывую схему сказа. Я бачу, што вы гатовыя ісці наперад!

3. Вивучэнне новага матэрыялу. Знаёмства з паняццем «склад». Увядзенне спосабаў дзеянняў.

«дзелім на часткі прадмет» — «дзелім на часткі слова».

Падрыхтоўка да ўвядзення паняцця «склад». Стварэнне апорных асацыяцый.

-прапаную вучням разгледзець малюнак (с. 14 буквара).

— Каму з вас даводзілася дзяліць шакалад? Вам было цяжка гэта рабіць? (Не.) Чаму шакалад лёгка падзяліць на часткі? (*Ён складаецца з роўных частак — асобных кавалачкаў.*) Сёння на ўроку даведаемся, ці могуць словы дзяліцца на часткі — «маленькія кавалачкі». (Настаўнік звяртаецца да карты вывучэння тэмы, указвае на пыталнік, звяртае ўвагу вучняў на знак «Праблема» ў буквары.)

Вучні разглядаюць малюнак «Шакалад для сяброў» (с. 14 буквара), калектыўна ці ў парах абмяркоўваюць пытанні:

— На колькі частак можна падзяліць шакалад? (*Дзве, тры часткі... Многа.*) А слова шакалад? Каб даведацца, трэба со словам папрацаваць. Вымавім хорам слова шакалад.

— Цяпер паслухайце, як я яго вымаўляю: ша – ка – лад. На колькі частак падзялілася слова? (*На 3 часткі.*) Давайце ўсе разам паспрабуем вымавіць слова шакалад па частках. (Вучні вымаўляюць.) Цяжка дзяліць слова на часткі? Вядома, не.

Увядзенне паняцця.

— Часткі, на якія мы падзялілі слова шакалад, называюцца склады. (Вучні хорам паўтараюць слова «склады».) Склады — гэта такія часткі, на якія дзеліцца слова. Падзяліць слова на часткі — значыць, падзяліць слова на склады.

Настаўнік адкрывае на карце вывучэння тэмы востраў «Склад».

Абазначэнне склада на схеме слова.

На дошцы дэманстрацыйны варыянт схемы слова.

— Я пакажу на схеме слова, што ў ім тры часткі. (Настаўнік вертыкальнымі рыскамі дзеліць прамавугольнік на тры часткі.) Цяпер відаць, што ў гэтым слове тры часткі. Я буду весці ўказкай па кожнай частцы схемы, а вы хорам будзеце вымаўляць слова па гэтых частках. Які першы склад? Вымавіце яго. (Настаўнік указкай паказвае на першы склад.) Які другі склад? Вымавіце яго. (Настаўнік указкай паказвае на другі склад.) Які трэці склад? Вымавіце яго. (Настаўнік указкай паказвае на трэці склад.)

— Малайчыны! Вы пазналі яшчэ адзін сакрэт беларускай мовы: словы можна падзяліць на склады.

Увядзенне спосабу дзеяння.

малюнак вучня (с. 14 буквара), тлумачыць, што ёсць вельмі лёгкі спосаб для падліку колькасці складоў у слове. Калі пакласці кісць рукі (ці кулачок) пад падбародак (настаўнік дэманструе), то ён столькі разоў стукнецца аб руку, колькі складоў у слове.

Практыкаванні ў вызначэнні колькасці складоў у словах.

малюнак «Сям'я за святочным сталом» (с. 14 буквара). Заданне: знайсці словы, якія адпавядаюць схемам — складаюцца з аднаго, двух і трох складоў. Настаўнік актывізуе вучняў, звяртаючы ўвагу на дакладнае вымаўленне слоў па складах: хто можа вымавіць слова так, каб усім стала зразумела, колькі ў ім складоў?

Словы з аднаго склада: *стол, сын, чай, сок, торт.*

Словы з двух складоў: *мама, тата, дачка, абрус, шклянкі (шклянка), лыжкі (лыжка), пірог, цукар, зефір, кубак, сподак, хлопчык.*

Словы з трох складоў: *бабуля, дзядуля, талеркі (талерка), кубачкі, сподачкі, цукеркі*

(цукерка), мармелад, шакалад, дзяўчынка.

Рэфлексія атрыманых ведаў і спосабаў дзеянняў.

— Як вызначалі колькасць складоў у слове? (1. Вымаўлялі слова па частках. 2. Лічылі колькасць частак слова.) Як называюцца часткі слова? Колькі складоў можа быць у слове? Вывад: у словах можа быць розная колькасць складоў (адзін і больш).

4. Знаёмства з прыёмам скандзіравання для вызначэння колькасці складоў у слове.

У аснове работы — мадэляванне гульнёвай сітуацыі, калі чалавек неўсвядомлена пераходзіць на вымаўленне слова па складах.

Гульнёвая сітуацыя «На стадыёне».

— Вы чулі, як крычаць балельшчыкі, калі хочуць, каб хакеісты забілі гол? (Шай – бу! Шай – бу!)

Балельшчыкі крычаць словы па частках — складах. Гэта называецца «скандзіруюць». Скандзіраваць — значыць выразна вымаўляць словы, вылучаючы голасам кожны склад. — Каб падзяліць слова на склады, можна ўявіць сябе на стадыёне і пракрычаць гэтае слова ігракам.

Толькі зрабіць гэта трэба нягучна, бо мы ў класе, а не на сапраўдным стадыёне. Давайце навучымся

вымаўляць словы па складах так, як балельшчыкі на стадыёне.

Арганізуецца работа з малюнакам «Школьны стадыён» (с. 15 буквара).

Гутарка па сюжэце малюнка. На школьным стадыёне праходзіць спаборніцтва па бегу. На беговой

дарожцы тры хлопчыкі — Марк (у чырвонай футболцы), Віця (у зялёнай) і Мікола (у жоўтай). Побач гледачы-балельшчыкі. Яны пляскаюць у далоні і падтрымліваюць хлопцаў, скандзіруюць іх імёны - выразна вымаўляюць словы, вылучаючы голасам кожны склад.

Адпрацоўка спосабу дзеяння. Клас дзеліцца на тры каманды. Першая падтрымлівае Міколу, другая

Віцю, а трэцяя падбадзёрвае Марка.

Першая каманда: «Мі – ко – ла! Мі – ко – ла!»

— На колькі частак падзялілася слова? (На тры часткі.) Колькі складоў у слове? (Тры.)

Другая каманда: «Ві – ця! Ві – ця!»

— На колькі частак падзялілася слова? (На дзве часткі.) Колькі складоў у слове? (Два.)

Трэцяя каманда: «Марк! Марк!»

— Атрымалася падзяліць слова на часткі? (Не.) Колькі складоў у слове? (Адзін.)

«Чытанне» слоў па схемах у буквары (с. 15).

Вучні пад кіраўніцтвам настаўніка вызначаюць схемы слоў *Марк, Віця, Мікола*, арыентуючыся на колькасць складоў. Вучні «чытаюць» словы па схеме — вядуць указкай або пальчыкам пад схемай, вымаўляюць патрэбнае слова.

5. Паўтарэнне і замацаванне асвоеных спосабаў дзеянняў.

Гульнёвая сітуацыя «Прызы». Настаўнік звяртае ўвагу вучняў на малюнак «П'едэстал» (с. 15

буквара) і фармулюе заданне:

— Спаборніцтва завяршылася. Бегуны занялі свае месцы на п'едэстале. Ім уручылі медалі і прызы. Давайце даведаемся, якія прызы атрымалі хлопчыкі. Паглядзіце на схемы — гэта

нашы падказкі. Колькі складоў у словах, якія называюць прызы? (*Адзін, два і тры склады.*)
— Давайце патрэніруемся вымаўляць словы па складах і лічыць колькасць складоў.
Спачатку трэба
паслухаць слова і вымавіць яго так, як балельшчыкі на стадыёне. Затым трэба палічыць
колькасць складоў і падняць столькі ж пальчыкаў.
Вучні разглядаюць малюнкi прызоў (с. 15 буквара), вымаўляюць словы, дзеляць іх на
склады, вызначаюць колькасць складоў, выкарыстоўваючы асвоеныя на ўроку спосабы
дзеяння.
Словы з аднаго склада: *мяч, шлем, змей*.
Словы з двух складоў: *шапкі, маска, трубка*,
Словы з трох складоў: *шахматы, ракеткі, самакат*.
6. Рэфлексія вучнямі сваіх уяўленняў пра склад, асвоеных спосабаў дзеянняў.
Падвядзенне вынікаў урока.
-Раскажыце, пра што яны даведаліся і чаму навучыліся на ўроку.
Вучні зрабілі новыя адкрыцці: даведаліся, што такое склад, навучыліся дзяліць словы на
склады і вызначаць іх колькасць